

ZE ŽIVOTA OBYVATEL ČESKÉHO ŠVÝCARSKA - LESNÍ ŘEMESLA

České Švýcarsko je místem, kde v lesích mezi pískovcovými skalami žijí nejen rostliny a živočichové, ale i lidé. Obživa v tomto kraji nebyla pro jeho obyvatele nikdy snadná, a proto se zdejší osídlení nikdy příliš nerozšířilo. Ve střední době kamenné putovali lidé Českým Švýcarskem během lovu za zvěří, přespávali v převisech, ale nikdy se neusazovali na trvalo. Až ve středověku si zde začali stavět svá sídla a obhospodařovat tento kraj. Pojď se s námi podívat do minulosti a pozněj, jak zde lidé žili a jaké práce v lesích vykonávali.

A Když se kácí les...

Hlavním zdrojem obživy pro obyvatele Českého Švýcarska byl les, a to především prodej dřeva. Stromy se kácely a odvážely, kam bylo třeba, nebo se dokonce kmeny přepravovaly po říčkách k Labi a po něm pak až do Drážďan nebo Míšně. Protože byl lesní terén často špatně dostupný, používali dřevorubci zajímavý způsob dopravy z kopců do údolí k cestám a řekám.

Podívej se na obrázek a vyber si z nabízených názvů, jak se tomuto zařízení, které sloužilo k přepravě dřeva do údolí, říkalo. Svoji odpověď zakroužkuj.

klouzačka

svážečka

smyk

Podívej se na obrázek a vyber si z nabízených názvů, jak se tomuto způsobu přemísťování dřevěných klád po vodě říkalo. Svoji odpověď zakroužkuj.

plavení

koulení

proudění

B Každý milíř má svého krále

Lesy plné stromů přinášely práci nejen dřevorubcům, ale umožnily i rozvoj **lesních řemesel**. Mezi nejznámější z nich patří určitě uhlířství. Nepředstavuj si ale, že zde lidé těžili opravdové uhlí, které vzniklo před milióny let z přesliček a zbytků živočichů, to bys tady hledal marně. Tento kraj je známý výrobou **dřevěného uhlí**. Vznikalo v milířích zvláštním procesem, kdy při vysoké teplotě, ale bez přístupu vzduchu dřevo „zuhlňatělo“. Správný milíř musel být dobře postaven a poskládán z různých vrstev a částí, které mají své mnohdy i zajímavé názvy.

Na obrázku vidíš průřez jedním typem milíře. Spoj čarou názvy jednotlivých částí milíře s místy na obrázku.

spodní plášť (chvojí, drny, rákos apod.)

svrchní plášť (zemina a mour)

2. patro (polena a štěpiny)

1. patro (polena a štěpiny)

dymník

podlážka

čepec

král

C Není uhlí jako uhlí

Dřevěné uhlí sloužilo hlavně řemeslníkům, především kovářům. Určitě bys ho od pravého uhlí dobře poznal. Je křehčí a při pohledu zblízka je patrné, že je vyrobené ze dřeva. Uhlíři stavěli milíře pečlivě podle pravidel z polen a dalších materiálů. Uhlíř musel milíř stále hlídat, aby v něm dřevo prohořívало rovnoměrně a aby se ke dřevu nedostal vzduch a milíř nevyhořel. Po ukončení hoření musel milíř ještě několik dní chladnout. Často byli uhlíři celé týdny odloučení od rodiny, protože během práce na milíři se od něj nemohli na dlouho vzdálit, a proto bydleli přímo v lese.

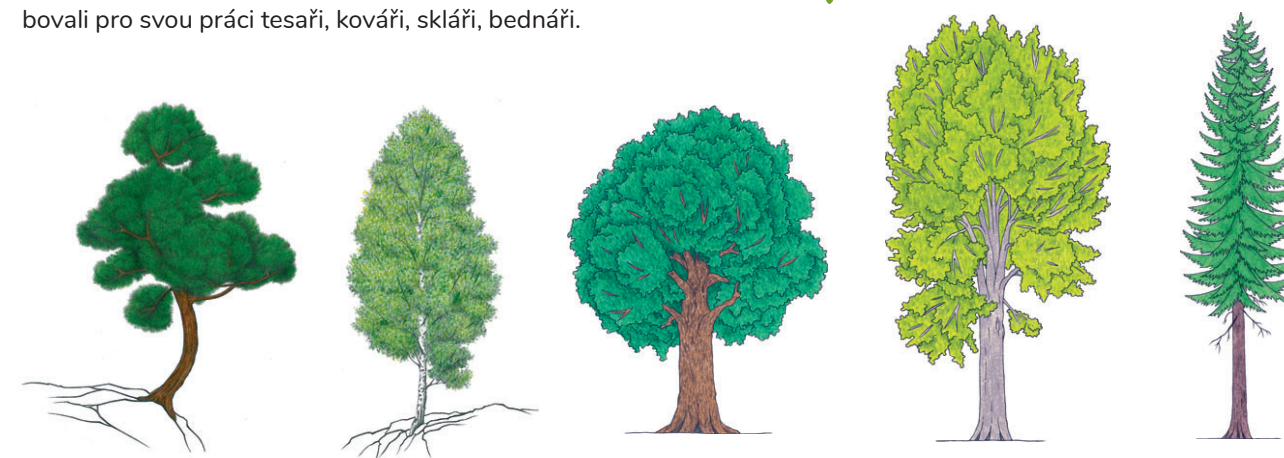
Vyzkoušej si, jaké to je být trpělivým a pečlivým uhlířem. Podívej se na obrázky, které znázorňují stavbu milíře, a doplň do kroužků u obrázků čísla, jak by postupoval při stavbě milíře dobrý uhlíř. (1. vymezení místa pro stavbu milíře, 8. hotový vychladlý milíř)

D Smůla může být i užitečná

Na procházce lesem se ti už určitě stalo, že se na tebe nalepila „smůla“ ze stromů nebo šišky. Krásně voní, ale špatně se jí člověk zbavuje. Smůla je pryskyřice, kterou stromy roní v místech, kde je něco poraněného (okouše zvěř, navrtá kůrvec, nařízne člověk apod.). Právě pryskyřici využívalo další řemeslo, a to smolařství. Smolaři nařezávali stromy a sbírali z nich pryskyřici, kterou zahřívali a čistili od příměsí. Získanou smolu potřebovali pro svou práci tesaři, kováři, skláři, bednáři.

Víš, z jakého stromu získávali lidé v Českém Švýcarsku smolu nejčastěji? Vyber z obrázků strom, který smolařům v Českém Švýcarsku sloužil nejvíce k výrobě smoly. Napiš jeho název a zakroužkuj ho. Ostatní stromy jen pojmenuj. Pokud si nevíš rady, využij nápovědu dole.

Nápověda: bříza bělokora, borovice lesní, smrk ztepilý, dub letní, buk lesní

E Umíš číst v krajině?

Asi tě nepřekvapí, že s rozvojem řemesel ve zdejší krajině značně ubývalo lesa nebo že v lesích zůstala spousta památek na tuto dobu. Činnost člověka, zvířat i jiných vlivů se do krajiny zapisuje v podobě různých znamení. Kdo v nich dokáže dobře číst, může nahlédnout do dávné i nedávné minulosti a pochopí, co se na určitém místě mohlo přihodit.

Z obrázků stromů vyber ten, který ukazuje, že v tomto lese lidé ze stromů získávali pryskyřici nařezáváním stromů pro výrobu smoly, a obrázek zakroužkuj. K ostatním obrázkům napiš, kdo nebo co na stromech zanechalo svoji „stopu“. Pokud si nevíš rady, využij nápovědu dole.

Nápověda: blesk, okus zvěří (jelen nebo srnec), okus bobrem, nařezávání smolaři, škrábání nožem do kůry

F Kdo to byl kolomazník?

Kromě smoly, dřevěného uhlí a jiných surovin se ze dřeva získávala další pro lidi velmi důležitá surovina - dehet. Možná tě překvapí, že taková na první pohled nevzhledná a nevonící hmota byla pro lidi „pokladem“. Používala se v tesařství, stavitelství, zemědělství. Smícháním s tukem, např. sádlem, z něj vznikla tzv. kolomaz, kterou se mazala kola vozů apod., a odtud tedy vznikl i název povolání **kolomazník**, který dnes najdeš už jen mezi českými příjmeními. Ze dřeva se dehet získával docela složitým procesem za vyšších teplot a bez přístupu vzduchu. Výroba dehtu v dehtářských pecích byla vlastně předchůdcem dnešních chemických továren.

Po lesích Českého Švýcarska jsou roztroušeny desítky pozůstatků dehtářských pecí. Zkus zjistit, u které naučné stezky v národním parku si můžeš model pece prohlédnout na vlastní oči. Napiš název naučné stezky.

Pozorně si prohlédni obrázek dehtářské pece a do jejího průřezu domaluj nádobu na místo, kde vytéká dehet.

Šipkou označ místa, kterými budeš do pece přikládat dřevo na topení.

Namaluj na správné místo v peci dřevo, ze kterého získáš dehet.

Průřez dehtářskou pecí

Vydala Správa Národního parku České Švýcarsko v roce 2023. Vychází v rámci projektu „Tiskoviny pro návštěvníky Národního parku České Švýcarsko“ podpořeného Státním fondem životního prostředí ČR na základě rozhodnutí ministra životního prostředí. www.mzp.cz, www.sfzp.cz.

Námět a text: Jarmila a Jakub Judovi, Natálie Belisová, Šárka Schwarzová. **Ilustrace:** Petr Nesvadba. **Grafické zpracování:** TR-Design. **Jazyková korektura:** Eva Jana Benešová. Správná řešení i další pracovní listy najdeš na: www.skolanarodnihoparku.cz.

NÁRODNÍ PARK
ČESKÉ ŠVÝCARSKO
CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST
LABSKÉ PÍŠKOVCE

STÁTNÍ FOND
ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ
ČESKÉ REPUBLIKY

Ministerstvo životního prostředí